

**Susteren
natuurgetrouw**

Winter in het land van Susteren. De morgen is nog pril maar van achter de bospartijen in het oosten dient de nieuwe dag zich aan. Straks zullen de besneeuwde weilanden op de voorgrond oogverblindend wit zijn.

Voorjaar 1977

Susteren natuurgetrouw

Wij maken grote reizen om dingen te zien
waarop wij
in onze woonplaats geen acht slaan

Plinius 23 t/m 79 nCr.

Dat het eeuwenoude Suestra ons een rijke historische erfenis heeft nagelaten is wel zo algemeen bekend, dat het geen nader betoog behoeft. De voor kort gerestaureerde stiftkerk is daarvan wel de sprekendste getuigenis. Maar dat het land, vanwaaruit St.-Willebrord zijn kerstening begon, ook veel aan natuurschoon heeft te bieden, bleef vooralsnog onopgemerkt. Want iedereen, die zich betrokken voelde bij het wel en wee van Susteren, kende slechts de geschiedenis van zijn plaats en kon zich alleen daarop beroemen. Terecht, want de rijkdom aan historische gegevens en feiten is zó groot, dat een gepast chauvinisme zeker op zijn plaats is. Maar dat neemt niet weg, dat de betekenis van het natuurschoon rond Susteren eigenlijk te lang in de schaduw van de historische rijkdom heeft gestaan. Want Susteren had en heeft het nóg in zich, in meer dan één opzicht uniek te zijn. Er is meer dan alleen maar geschiedenis.

De stiftkerk van het oude stadje Susteren, cultuurdraagster en middelpunt voor ieder, die zich bij het doen en laten van de gemeenschap betrokken voelt. Voor de priester-dichter Jac. Schreurs was deze kerk de direkte inspiratiebron voor het schrijven van „Het spel der Heiligdomsvaart”, dat ook thans nog om de zeven jaar door de inwoners van Susteren op het kerkplein wordt opgevoerd.

Geografisch gezien ligt Susteren pal voor de 'poort' van Zuid-Limburg, op een strookje Nederland dat slechts enkele kilometers breed is. Met zijn oostgrens reikt het tot aan Duitsland, terwijl het met zijn westgrens dicht bij de Maas komt, die daar een natuurlijke scheidslijn is tussen België en Nederland. Slechts de gemeente Roosteren belet het oude Suestra een drielandengemeente te zijn. De ligging tussen twee landsgrenzen mag dan op het oog al een bijzonderheid zijn, van meer betekenis voor de flora en fauna is de samenstelling van de bodem, die hier vele variaties kent. Immers, Susteren ligt precies op het snijpunt van drie grondsoorten t.w. de löss uit Zuid-Limburg, die nog juist tot Susteren reikt, de rivierklei van de Maas en de zand- en zavelgronden in het oosten en noorden. Vandaar dan ook de merkwaardigheid, dat Susteren binnen zijn gemeentegrenzen drie plantengeografische districten kent, met ieder een min of meer eigen plantengroei.

*Grensovergang in de IJsstraat.
Het achtergelegen gebied
behoort tot de Duitse Selfkant,
die in 1949 als drostambt bij de
provincie Limburg werd
gevoegd, maar sinds 1963 weer
deel uitmaakt van de Duitse
Bondsrepubliek.*

Vanaf de rand van het Susterderloofbos heeft men een mooi uitzicht op de landerijen die aan de Selfkant grenzen. De grens heeft hier een grillig verloop. Op de achtergrond de „berg” bij Schalbruch, met de vrij plotselinge overgang naar naaldbomen.

De veelsoortigheid van planten en als gevolg daarvan ook van dieren is bijzonder groot. Temeer, daar Susteren zéér bosrijk is en omdat het cultuurland zich uitstekend leent voor het gemengd boerenbedrijf. Een en ander houdt natuurlijk in, dat er veel bewaard is gebleven aan zuiver natuurschoon. Maar ook het landschapschoon, als we ons dit onderscheid mogen permitteren, heeft nagenoeg niet onder de nieuwe tijd geleden. Al is de aanpassing, aan wat economisch verantwoord wordt geacht, er toch niet helemaal aan voorbijgegaan.

De gele dovenetel uit het Susterderbosch. Deze bloem komt naast de witte, de paarse en de gevlekte dovenetel nog vrij veel in de gemeente voor.

Bloeiende dotterbloemen in het laaggelegen Taterbosch. Men treft deze goudgele bloeiers nog aan op rustieke plekjes, die verspreid in het Susterense land liggen.

De herfsttijloos in bloei. Een merkwaardige plant uit de Körbusch, berucht en beroemd om haar giftigheid. Ze is een zeldzame verschijning in den lande en als zodanig door de wet beschermd.

De sleutelbloemen worden hoe langer hoe meer naar beschutte plekjes in de bossen teruggedrongen en beginnen zeldzaam te worden. Maar hier en daar treft men ze nog aan. Ook deze bloemen staan op de lijst van beschermde planten.

Een gelukkige bijkomstigheid voor de tóch al rijke natuur is, dat vele beken en beekjes via Susteren hun weg vinden naar de Maas. Ook zij hebben hun steentje bijgedragen aan de veelsoortigheid van planten en dieren, doordat ze in het verleden, bij hoge waterstand, het land in hun omgeving overstroomden en in hun slib zaden achterlieten uit het subcentreurop- en lössdistrict. Dan zijn er nog de in cultuur gebrachte broekgronden, met plaatselijk zeer sterke concentraties van moeraskalk en ijzer. Rest nog te zeggen, dat er hier en daar leem werd afgegraven voor de kleiwarenindustrie en dat de daardoor ontstane plassen ook hun aandeel hebben gehad in de soortenrijkdom van de Susterense natuur. Zo is het beeld van wat men er te zien krijgt wel compleet. Althans voor de kenner. De gewone liefhebber of de wandelaar zal echter met deze summiere omschrijving geen genoegen nemen. Voor hém is dit fotoboekje, opdat hij zich kan overtuigen van datgene wat hij in eigen omgeving niet vermoedde.

Voorbij het gehucht Baakhoven, in het uiterste zuidwesten van Susteren, staat deze witte boerderij. Ook dat is Susterens landschapschoon.

Weilanden met knotwilgen zijn nog geen zeldzaamheid, maar dreigen hoe langer hoe meer uit het landschap te verdwijnen. Vroeger hadden deze bomen een drieledig doel. Ze brachten schaduw aan het vee, waren de leveranciers van hakhout en dienden als weipaal waaraan prikkeldraad bevestigd kon worden. Thans worden ze nagenoeg niet meer aangeplant.

Oudersorg in de dierenwereld. Een paardemoeder met haar veulen aan de rand van het Susterderbosch. Een tafereeltje, dat bij ouderen vertedering oproept en kinderen in verrukking brengt.

Susteren reikt met zijn noordgrens tot aan de gemeente Echt: een stadje, dat algemeen tot het Middenlimburgse gebied wordt gerekend. Voor een groot gedeelte wordt de gemeentegrens met Echt gevormd door de Middelsgraaf. Deze 'graaf', een smal en onbeduidend stroompje, is in het verleden van grote betekenis geweest als natuurlijke grens tussen de hertogdommen Gulik en Gelder. Aansluitend aan de Middelsgraaf vindt men op het Echter gebied een smalle strook bebossing, die op enkele plaatsen doorbroken wordt door leemputten. Het bekende natuurgebied 'De Doort' behoort er toe.

*Zo maar een schaduwrijk
populierenlaantje in het
landschap rond Susteren. Zelfs
in hete zomermaanden is het
daar goed wandelen.*

Meer naar het oosten houdt de bebossing op en komt men in het Broek. Dit gebied, waarin het recreatiepark 'Hommelheide' is gelegen, bestaat uit ontgonnen broekgronden en moerassen, die tot aan de Duitse grens reiken. Vooral in de uiterste noordoosthoek is de grond zanderig. Dit in tegenstelling tot de uiterste noordwesthoek, waar de grond uit zware rivierklei bestaat. Op de 'ruige' stukken in het Broek komt ook thans nog het wilgeteenhout voor, dat nog steeds aftrek vindt voor de fabricage van manden en korven. Het Broek wordt aan de westkant nagenoeg geheel begrensd door de buurtschap Heide, een woongebied van Susteren, dat door de spoorlijn van de hoofdwoonkern is afgesneden.

Door leemaftgravingen in het verleden, vooral in de omgeving van het Echter natuurgebied „De Doort”, zijn grote plassen ontstaan, die het landschap verfraaien. De waterflora en fauna is daar zéér rijk in soorten en aantallen.

Waterranonkels in een vergeten hoekje bij „De Doort”. Klaar, om ontdekt te worden.

De noordwesthoek, ten noorden van het kerkdorp Dieteren, bestaat in hoofdzaak uit bouwland, met een smalle strook weilanden langs de Middelsgraaf. Opmerkelijk is hier het gebied Taterbosch. Een moerassig stuk laaggelegen terrein, met overwegend wilgen en elzen en veel aanplant van populieren. Dit gebied ligt naast de Rijksweg Sittard-Roermond en vormt een diepe wig in zuidelijke richting. Taterbosch is uniek door de vele grassoorten van het geslacht zegge. Het 'kwelwater' uit Het Broek, met een sterke ijzerconcentratie en moeraskalk, is hier mede voor verantwoordelijk.

Nazomer in het Susterderbroek. Roodvlammend wilgeteenhout, tegen een achtergrond van populieren. De wagensporen in de groene „melkweg” verraden de dagelijkse bezigheden van de boer.

De oostgrens van Susteren vormt tevens de landsgrens met Duitsland. De bebossing strekt zich nagenoeg over de gehele breedte uit, tot aan de gemeente Nieuwstadt. In 't Susterderbos, 't Hout, zoals het in de volksmond wordt genoemd, kan men uren lang wandelen over bospaadjes en smalle kronkelwegen, die hun weg vinden tussen de hoge bomen. Flora en fauna zijn hier bijzonder veelzijdig, omdat vooral in dit gebied verschillende grondsoorten elkaar overlappen. Ook de ligging van 't Susterderbos, of – zoals het ook wordt genoemd – 't IJzerenbosch', is uniek. Het is een stiltegebied bij uitstek, omdat het ver verwijderd ligt van drukke verkeerscentra en grote woongebieden. Karakteristiek zijn de weitjes tussen de bospercelen. Deze open plekken zijn geliefkoosde graasvlakten voor het grote wild en de jachtterreinen voor de roofvogels.

Broederlijk bijeen op één plaatje: de brem en de spoorlijn. Een samengaan, dat men in het land van Susteren veelvuldig aantreft.

In het zuiden grenst Susteren aan twee gemeenten, t.w. Nieuwstadt en Born. De bebossing, die zich tussen de woonkernen van Susteren en Nieuwstadt bevindt, is min of meer een uitloper van 't Susterderbos. Vooral via Nieuwstadt, maar ook via Born, stromen enkele beken het gebied van Susteren binnen. Met name moeten hier genoemd worden: de Rode Beek, de Vloedgraaf en de Geleenbeek. In de stroomgebieden van deze beken vindt men veelal weilanden afgewisseld met boomgaarden en lichte bebossing. De Körbusch, het gebied dat aan Born grenst tussen de Vloedgraaf en de Geleenbeek is daar een treffend voorbeeld van.

Een „zilveren drieling” op een open plek in het bos. Vooral de bebossing langs de gemeentegrens met Nieuwstadt is rijk aan berken.

Los van het bos op de achtergrond kon deze knotwilg vrijelijk uitgroeien. Knotwilgen zijn typische bomen van slootkanten en open weilanden.

Rode paddestoelen met witte stippen aan de voet van een berk. Voor wie er oog voor heeft, is deze „natuurlijke” kleurencombinatie van berk en vliegenzwam iets unieks.

Meer naar het westen, tot aan het Julianakanaal, vindt men overwegend bouwland. Iets meer naar 't noorden vindt men weer overwegend weiland, dat zich langs de Geleenbeek voortzet tot aan de noordwestgrens met Echt. Daarbinnen liggen de landbouwgronden van het kerkdorp Dieteren. Een gordel van boomgaarden omgeeft de kern van dit dorp, dat zijn landelijk karakter tot in deze tijd heeft weten te bewaren. Vermeldenswaard is nog het feit, dat Susteren met zijn uiterste zuidwestgrens tot aan de uiterwaarden van de Maas reikt. De smalle strook daartussen, nu doorsneden door het Julianakanaal, stond in het verleden vaak bloot aan de invloed van de Maas. De daaraan parallel lopende beken waren zeer gevoelig voor de waterstand van de Maas en traden 's winters buiten hun oevers. Ook dat heeft zijn invloed gehad op het land, dat aan Roosteren grenst. Het geldt nu nog als een gebied met zeer goede grond, die bij uitstek geschikt is voor hooi- en weiland.

Het archeologisch monument „de Koppelberg” ligt nog juist in de groene gordel van boomgaarden, die het kerkdorp Dieteren omgeeft. Rechts op de voorgrond een bloeiende kerseboom.

Een „alledaags” voorjaarstafereeltje in het land van Susteren. Bloeiende fruitbomen in een weiland met paardebloemen.

Een natuurweijtje met meidoorns, wilgen en populieren. Op de achtergrond: nog juicht zichtbaar boven het groen, de kerktoren van Dieteren.

Uit het voorgaande mag blijken dat – hoewel Susteren omstrengeld wordt door de landsgrenzen van Duitsland en België – het stadje geenszins in ademnood verkeert. Eenmaal geboren in het verre verleden, als het ware ontsproten uit het groen, heeft deze gemeente veel van dat groen weten te behouden. Het is thans zaak er voor te zorgen, dat het groen ook voor de toekomst behouden blijft, zodat komende generaties van Susterdenaren niet alleen trots op hun historie kunnen zijn, maar evenzeer op het groen, dat aan de aanstormende industriemoloch het hoofd heeft weten te bieden.

Een bloeiende kattestaart langs de boorden van de Middelsgraaf. Links van het stroompje de populierenaanplant nabij Taterbosch. Op de achtergrond rechts het Echter natuurgebied „De Doort”.

Een van de beken, die vanuit het zuidoosten Susteren binnenstromen en via de Geleenbeek hun weg vinden naar de Maas, is de Vloedgraaf. Zijn boorden hebben een rijke vegetatie.

De Dieterse molen ligt langs de Rode Beek, die ten zuiden van het kerkdorp stroomt. Evenals bij de Vloedgraaf worden ook hier gedeelten van de dijken, die daarvoor geschikt zijn, door schepen beweid. De Dieterse molen en ook de stroomafwaarts liggende Volmolen, zijn niet meer in bedrijf.

Eiken behoren min of meer tot de natuurlijke bomen in het Susterense bosbestand, maar zijn ook veel aangeplant langs de wegen buiten de bebouwde kom. Van oudsher is de eik een boom, die tot de verbeelding van de mensen spreekt. Zijn onverwoestbaarheid is algemeen bekend. Alleen de eik is in staat een brug vanuit de historie naar het heden te slaan en met zijn sterke takken de jaren te torsen. Dat hij ook in de toekomst eenzelfde vertrouwde verschijning in het land van Susteren zal mogen blijven, zoals hij dat al eeuwen is geweest.

foto's: Louis van der Vloet

tekst: Sef Schulpen

uitgave: gemeente Susteren
in samenwerking met „Vereniging van Natuurvrienden Susteren”

drukkerij: Offsetdrukkerij Limburgs Dagblad b.v. te Heerlen

vormgeving: P. Florie

realisatie: Centraal Bureau Heerlen b.v., Postbus 450, Heerlen